

ЛІБЕРАЛІЗМ МІЗЕСА І «ЗЕЛЕНА» ВІДБУДОВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

ЮЛІЯ БАШИНСЬКА, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України» (м. Львів, Україна)

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-552-8-9>

Вступ. З всеохоплюючим впливом зміна клімату стала найвагомішим викликом для економічного розвитку XXI ст. Основною причиною цієї глобальної кризи є економічна система, що базується на викопних джерелах енергії, а отже забруднення, спричинене викидами парникових газів. На рівні Європейського Союзу (ЄС) країни сформулювали екологічну політику в рамках «Зеленої угоди» (European Green Deal) [1].

«Зелена угода» визначає сталий розвиток, перехід на відновлювані джерела енергії (ВДЕ) ефективним рішенням для скорочення викидів парникових газів та перспективного управління наслідками зміни клімату. Україна на шляху інтеграції в ЄС також здійснює поступовий «зелений перехід», адаптуючи законодавство до вимог ЄС та впроваджуючи європейські фінансово-економічні механізми стимулювання переходу до відновлюваної енергетики та економічної системи в цілому на засадах сталого розвитку. В цьому контексті важливо взяти до уваги наукові доробки Людвіга фон Мізеса стосовно лібералізму та ролі держави як організатора промислових, технологічних місій економіки [2].

Метою дослідження є обґрунтування можливостей «зеленої» відбудови України на засадах Європейського

зеленого курсу, взявши за основу ідеї лібералізму та вільного ринку Людвіга фон Мізеса.

Результати дослідження та їх обговорення. Найбільш стримуючим фактором «зеленого» переходу України залишається повномасштабна війна РФ проти України. «Зелена» трансформація України потребує значних інвестицій, проте в час війни можливості бюджету є надто обмежені. У зв'язку з цим Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями з метою залучення технічної, інформаційної, фінансової допомоги в ключові сектори економіки, зокрема енергетику. Так, Європейський Союз започаткував інвестиційну програму для України Ukraine Facility у 2024 р. на 4 роки [3].

Розробка рішень у сфері сталого розвитку енергетики, включаючи проекти відновлюваної енергетики та модернізацію існуючої енергетичної інфраструктури, є одними з пріоритетних напрямків Стратегічних орієнтирів Інвестиційної програми для України, які окреслюють ключові економічні пріоритетні сектори, що потребують прямих іноземних інвестицій для підтримки соціально-економічного відновлення України.

Також Уряд України та Програма індустріального розвитку ООН (ЮНІДО) спільно розробили та запустили програму відновлення зеленої промисловості на 2024–2028 рр. [4]. ЮНІДО передбачає створення стійкої, зеленої та сталої промисловості в Україні та сприяє стратегічному та комплексному підходу, зосереджуючись на стратегічних напрямках: сприятлива соціальна політика, просування «зеленої» економіки, підтримка бізнесу та залучення інвестицій (рис. 1).

Таким чином, в Україні ринкова економіка потребує підтримки з боку держави, зокрема адаптації законодавства до вимог ЄС, контролю за його дотриманням та залучення інвестицій у «зелені» галузі господарства для

забезпечення «зеленої» відбудови. Важливо, що післявоєнне відновлення України має відбуватися саме на засадах Європейського зеленого курсу, заміщенні викопних енергоресурсів ВДЕ та застарілих технологій енергоефективними. Лібералізм відіграє ключову роль у «зеленій» відбудові, сприяючи інноваціям, використовуючи ринкові механізми та забезпечуючи прозоре управління. Ідеї лібералізму Людвіга фон Мізеса є актуальними і в сьогоденні, тому що можуть узгодити економічне «зелене» відновлення з екологічною стійкістю, не жертвуючи економічною свободою чи принципами демократії та вільного ринку.

Рисунок 1. Стратегічний план відновлення зеленої промисловості в Україні за програмою ЮНІДО [4]

Висновки. Згідно з дослідженнями, в час повномасштабної війни роль держави є важливою у реалізації «зеленої» відбудови країни через впровадження її основних функцій: захист, регулювання, контроль. Також визначено що різні форми екологічного регулювання більше сприяють довгостроковому розвитку бізнесу, ніж одне обов'язкове екологічне регулювання з боку держави. Це відбувається, коли очікуваний граничний дохід є відносно незмінним.

Наведемо такі рекомендації щодо «зеленої відбудови» України:

1. Підвищення інновацій та їх ефективності у сфері зелених технологій. Виявлено, що технологічні інновації можуть безпосередньо стимулювати зелену трансформацію виробничого сектору та економічної системи загалом в Україні та відігравати значну роль у регулюванні впливу екологічних норм на «зелений» перехід. Необхідно не лише покращити інституційні гарантії, орієнтовані на інновації, сформулювати довгостроковий та ефективний механізм розвитку талантів, сприяти міжрегіональному потоку інноваційних ресурсів та ефективно підвищувати інноваційні можливості усіх регіонів, але й удосконалити інноваційно-орієнтовану систему трьох основних органів – влади, науки та бізнесу, поглибити їх співпрацю, а також обмін знаннями, оптимізувати ринково-орієнтований режим роботи українських науково-технологічних інкубаторів та вдосконалити механізм трансформації та передачі відповідних досягнень у сфері зелених технологій.
2. Стандартизувати систему оцінки «зеленого» переходу економіки та створити інтелектуальну платформу моніторингу. Крім того, уряд повинен посилити дотримання екологічних норм, підвищити ефективність їх застосування, всебічно сприяти створенню інтелектуальної платформи для екологічного та енергоефективного нагляду в Україні, а також реалізувати обмін даними та моніторинг забруднення води, повітря, ґрунтів у режимі реального часу.
3. Розвивати розуміння громадськістю «зеленого» переходу, відновлюваної енергетики та розширювати ринок виробництва «зеленої» продукції. Екологічне регулювання, засноване на ринкових стимулах та участі громадськості, має значний вплив на трансформацію виробничого сектору в Україні. Однак політичні заходи не дали

очікуваних результатів через відсутність зрілого зеленого споживчого ринку. Для цього необхідно навчати громадськість питанням охорони навколишнього середовища з перспективним підходом, підвищувати національну обізнаність щодо екологічної охорони, формувати нову тенденцію сталого збереження довкілля, пришвидшувати потік каналів збуту екологічно чистої продукції, підвищувати цінність екологічної продукції та прагнути розвитку зрілого та комплексного ринку екологічно свідомих споживачів.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Планується проводити подальші дослідження щодо пошуку найбільш ефективних інструментів «зеленої» відбудови України з урахуванням наукових ідей Людвіга фон Мізеса щодо вільного ринку, заснованого на конкуренції, як найкращого механізму для визначення цін, розподілу ресурсів та задоволення потреб споживачів.

Список використаної літератури:

1. European Green Deal. European Commission (2019). URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (accessed on: 7 May 2023).
2. Людвіг фон Мізес. Лібералізм / пер. В. Хохлов. Київ : Well Books, 2024. 303 с.
3. Ukraine Facility Plan 2024–2027 (2024). URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgicfindmkaj/https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (accessed on: 23 June 2025).
4. UNIDO. Green industrial recovery programme for Ukraine 2024–2028 (2024). URL: <https://www.unido.org/sub-sites/green-industrial-recovery-vision-ukraine/ukraine-industrial-recovery-programme-ukraine-2024-2028> (accessed on: 26 June 2025).